

Mat á áhrifum samnings SÞ um réttindi fatlaðs fólks á fjárhag sveitarfélaga

Unnið fyrir Samtök sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu

HLH ráðgjöf - Arnar Haraldsson (arnar@hlh.is)

7. Mars 2025

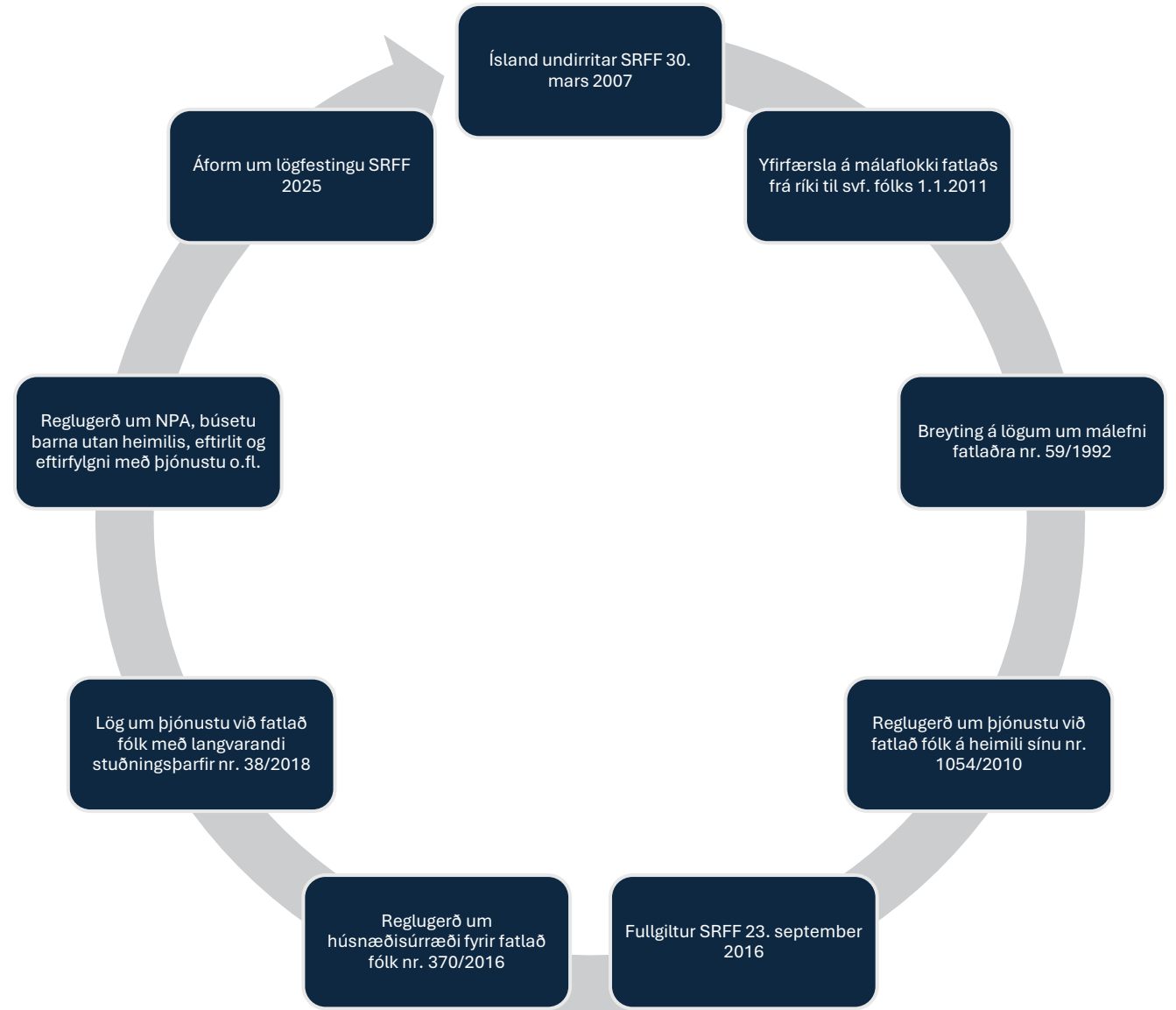

HLH ráðgjöf

Nokkur verkefni sem HLH ráðgjöf hefur unnið í tengslum við málaflokk fatlaðs fólks:

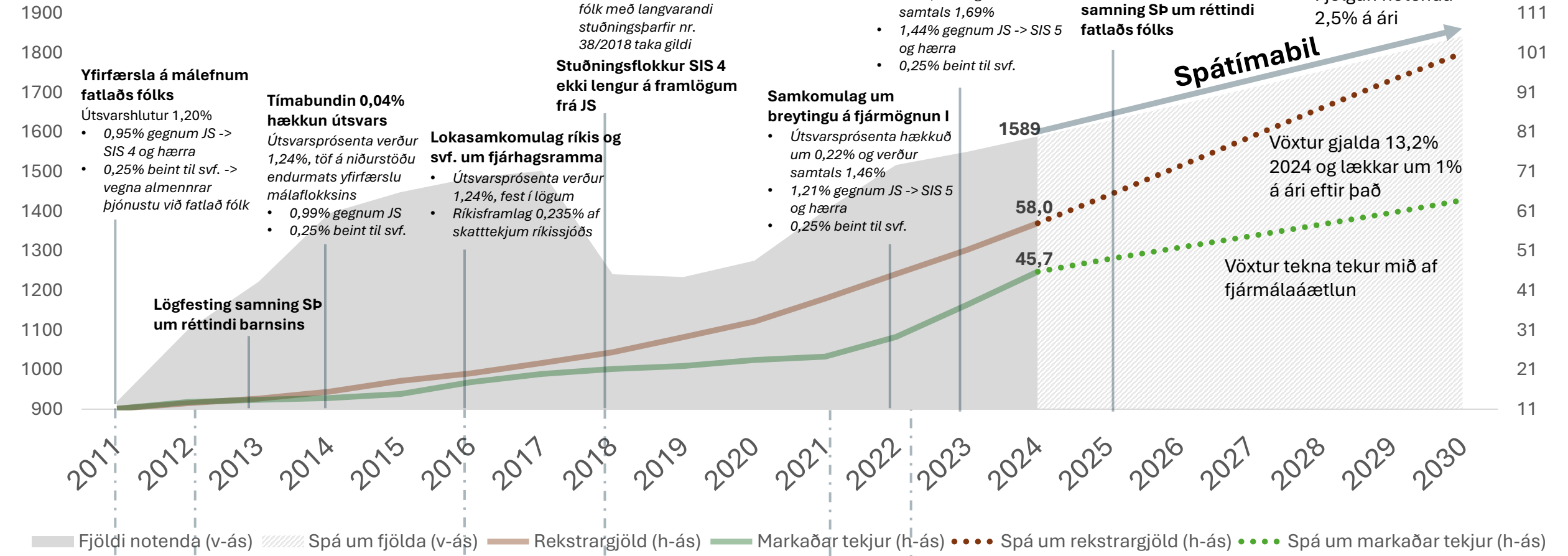
- Rekstrarúttektir á sveitarfélögum þ.m.t. á skipulagi þjónustu við fatlað fólk.
- Tekið þátt og leitt vinnu á vegum félagsmálaráðuneytis um fjármögnun og kortlagningu á kostnaði þjónustu við fatlað fólk.
 - [Skýrsla starfshóps um heildarendurskoðun laga nr. 38/2018](#)
 - [Skýrsla starfshóps um greiningu á kostnaðarþróun í þjónustu við fatlað fólk \(Viðauki I\)](#)
 - [Áfangaskýrsla I: Kostnaðar- og ábyrgðarskipting ríkis og sveitarfélaga í þjónustu við fatlað fólk](#)
 - [Áfangaskýrsla II: Kostnaðar- og ábyrgðarskipting ríkis og sveitarfélaga í þjónustu við fatlað fólk](#)
- Tekið þátt og leitt vinnu á vegum mennta- og barnamálaráðherra um kortlagningu á skipulagi og kostnaði vegna þjónustu við börn með fjölþættan vanda.
 - [Skýrsla stýrihóps um fyrirkomulag þjónustu við börn með fjölþættan vanda.](#)

Stefnumótun í málaflokki fatlaðs fólks

Staðan í dag og horfur til framtíðar

Fjöldi einstaklinga á framlögum frá JS

Reglugerð sem tók gildi á árinu:

- um þjónustu við fatlað fólk á heimili sínu, nr. 1054/2010

Reglugerð sem tók gildi á árinu:

- um sérfræðingateymi um aðgerðir til að draga úr beitingu nauðungar í þjónustu við fatlað fólk nr. 970/2012
- um undanþágu um bann við beitingu nauðungar gagnvart fötluðum einstaklingi, nr. 971/2012
- Um persónulega talsmenn fatlaðs fólks, nr. 972/2012
- Um réttindagæslumenn fatlaðs fólks, nr. 973/2012

Reglugerð sem tók gildi á árinu:

- Um húsnaðisúrræði fyrir fatlað fólk, nr. 370/2016

Íslensk stjórnvöld fullgilda samning SP um réttindi fatlaðs fólks

Reglugerð sem tók gildi á árinu:

- um NPA, nr. 1250/2018
- Um búsetu fyrir börn með miklar þroska- og geðraskanir, nr. 1038/2018
- Um eftirlit og eftirfylgni vegna þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir, nr. 1036/2018
- Um biðlista, forgangsröðun og úrræði á biðtíma eftir þjónustu, nr. 1035/2018
- Um starfsemi og aðbúnað á skammtímadvölum, nr. 1037/2018

Félags- og barnamálaráðherra skipar starfshópa:

- Um heildarendurskoðun laga nr. 38/2018
- Um greiningu á þjónustu við fatlað fólk árin 2018-2020

Félags- og vinnumarkaðsráðherra skipar starfshóp:

- Um mótun tillagna um kostnaðarskiptingu ríkis og svf. vegna þjónustu við fatlað fólk

Heimild: Samkomulög ríkis og sveitarfélaga (2010, 2015/2016, 2022 og 2023), Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga Alþingi, Island.is, Samband íslenskra sveitarfélaga, Stjórnarráð Íslands, Skýrsla starfshóps um heildarendurskoðun laga nr. 38/2018 og Endurmat á yfirferstu málefna fatlaðs fólks, greinagerð með fjárlögum 2025, áfangaskýrsla I og II.

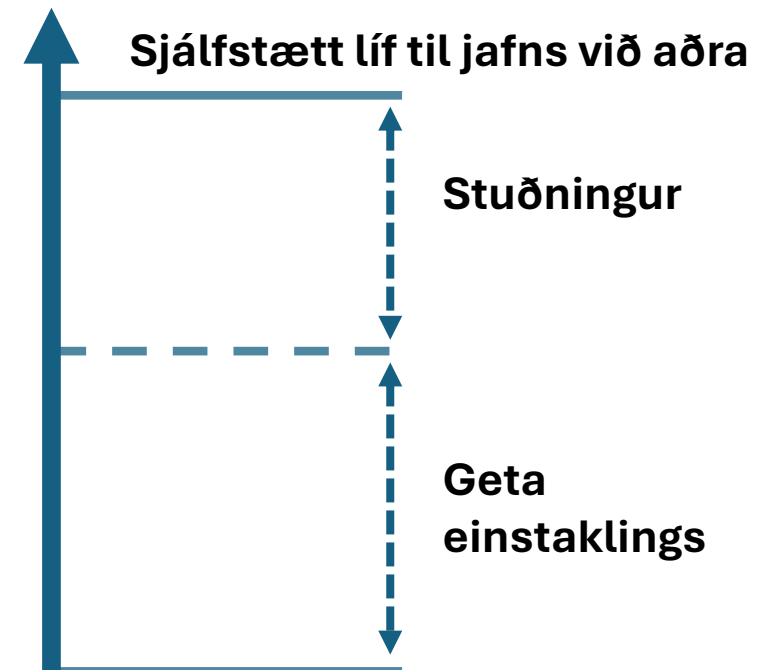
Frumvarp til laga um samning Sp um réttindi fatlaðs fólks

1.gr. Markmið

- Markmiðið með samningi þessum er að efla, verja og tryggja að allt fatlað fólk njóti til fulls og til jafns við aðra allra mannréttinda og grundvallarfrelsis og að efla virðingu fyrir eðlislægri reisn þess.
- Til fatlaðs fólks teljast m.a. þau sem eru með langvarandi líkamlega, andlega eða vitsmunalega skerðingu eða skerta skynjun og sem verða fyrir ýmiss konar hindrunum sem geta komið í veg fyrir fulla og árangursríka samfélagsþátttöku til jafns við aðra.

19. gr. Að lifa sjálfstæðu lífi og án aðgreiningar í samfélaginu.

- Aðildarríki samnings þessa viðurkenna jafnan rétt alls fatlaðs fólks til að lifa í samfélaginu og eiga valkosti til jafns við aðra og skulu gera árangursríkar og viðeigandi ráðstafanir til þess að fatlað fólk megi að fullu njóta þessa réttar og fullrar aðildar og þátttöku í samfélaginu án aðgreiningar, meðal annars með því að tryggja:
 - a) að fatlað fólk hafi tækifæri til þess að velja sér búsetustað og hvar og með hverjum það býr, til jafns við aðra, og að því sé ekki gert að eiga heima í tilteknu búsetuformi
 - b) að fatlað fólk hafi aðgang að ýmiss konar þjónustu, svo sem heimaþjónustu, búsetuþjónustu og annarri samfélagslegri stuðningsþjónustu, þar á meðal persónulegri aðstoð, sem nauðsynleg er til stuðnings lífi án aðgreiningar í samfélaginu og til að koma í veg fyrir einangrun og aðgreiningu frá samfélaginu.
 - c) að samfélagsþjónusta og aðstaða fyrir almenning standi fötluðu fólki til boða til jafns við aðra og mæti þörfum þess.

Frumvarp til laga um samning Sp um réttindi fatlaðs fólks

Samningur Sp um réttindi fatlaðs fólks

1. gr. Markmið.

- Markmiðið með samningi þessum er að efla, verja og tryggja að allt fatlað fólk njóti til fulls og til jafns við aðra allra mannréttinda og grundvallarfrelsis og að efla virðingu fyrir eðlislægri reisn þess.
- Til fatlaðs fólks teljast m.a. þau sem eru með langvarandi líkamlega, andlega eða vitsmunalega skerðingu eða skerta skynjun og sem verða fyrir ýmiss konar hindrunum sem geta komið í veg fyrir fulla og árangursríka samfélagsþátttöku til jafns við aðra.

19. gr. Að lifa sjálfstæðu lífi og án aðgreiningar í samfélaginu.

- Aðildarríki samnings þessa viðurkenna jafnan rétt alls fatlaðs fólks til að lifa í samfélaginu og eiga valkosti til jafns við aðra og skulu gera árangursríkar og viðeigandi ráðstafanir til þess að fatlað fólk megi að fullu njóta þessa réttar og fullrar aðildar og þátttöku í samfélaginu án aðgreiningar, meðal annars með því að tryggja:
 - a) að fatlað fólk hafi tækifæri til þess að velja sér búsetustað og hvar og með hverjum það býr, til jafns við aðra, og að því sé ekki gert að eiga heima í tilteknu búsetuformi
 - b) að fatlað fólk hafi aðgang að ýmiss konar þjónustu, svo sem heimaþjónustu, búsetuþjónustu og annarri samfélagslegri stuðningsþjónustu, þar á meðal persónulegri aðstoð, sem nauðsynleg er til stuðnings lífi án aðgreiningar í samfélaginu og til að koma í veg fyrir einangrun og aðgreiningu frá samfélaginu.
 - c) að samfélagsþjónusta og aðstaða fyrir almenning standi fötluðu fólki til boða til jafns við aðra og mæti þörfum þess.

Lög nr. 38/2018

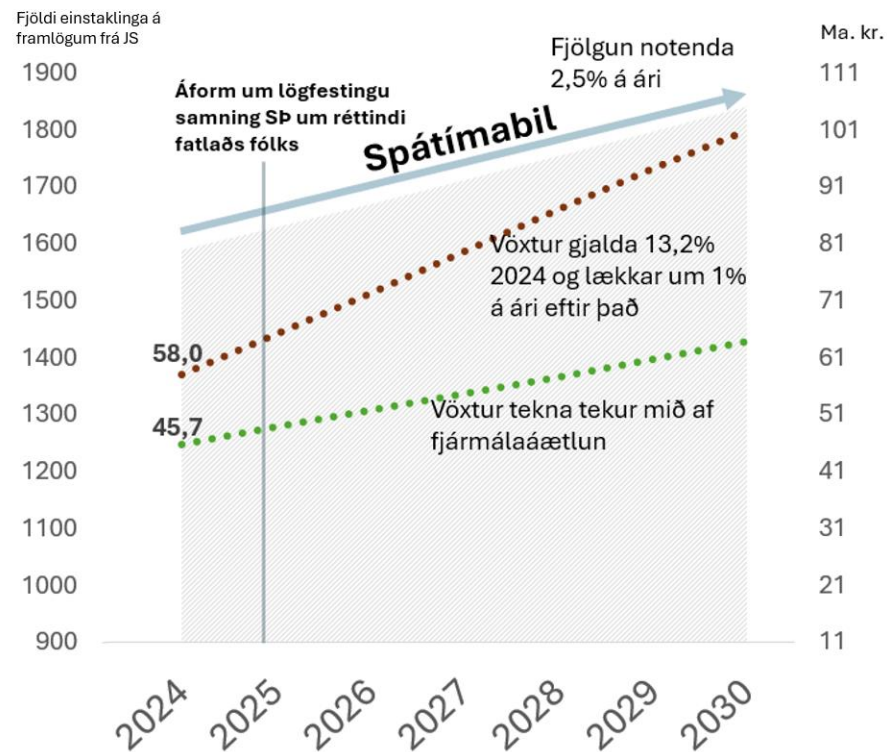
1. gr. Markmið 2. gr. Skilgreiningar.

- **Fötlun:** Afleiðing skerðinga og hindrana af ýmsum toga sem verða til í samspili fólks með skerðingar og umhverfis og viðhorfa sem hindra fulla og árangursríka samfélagsþátttöku til jafns við aðra. Skerðingar hlutaðeigandi einstaklings eru langvarandi og hindranirnar til þess fallnar að viðkomandi verði mismunað vegna líkamlegrar, geðrænnar eða vitsmunalegrar skerðingar eða skertrar skynjunar.

III. kafli. Þjónusta.

- 8. gr. Stoðþjónusta
- 9. gr. Búseta
- 10. gr. Notendasamningar
- 11. gr. NPA

Hvað skýrir þessa kostnaðaraukningu?

- Þróun á fjölda einstaklinga í þjónustu.
- Sértek búsetuþjónusta
 - 452 einstaklingar hafa óskað eftir að komast í sértekt húsnæði með þjónustu á grundvelli laga nr. 38/2018
- NPA samningar
 - Áform um 172 NPA samninga
 - 123 samningar í gildi – hvað svo?
- Fjölpættur vandi
 - Börn og fullorðnir með þroska- og geðraskanir (öryggisþjónusta) og ungt fólk með samsetta þarfir fyrir hjúkrunar- og félagsþjónustu

Kostnaður þjónustu

Skilgreining á fötlun

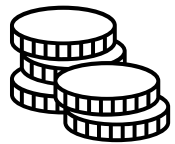
- Til fatlaðs fólks teljast m.a. þau sem eru með langvarandi líkamlega, andlega eða vitsmunalega skerðingu eða skerta skynjun og sem verða fyrir ýmiss konar hindrunum sem geta komið í veg fyrir fulla og árangursríka samfélagsþátttöku til jafns við aðra.
- sem viðurkenna að hugtakið fötlun er í þróun og að fötlun er afsprengi samspils milli fólks með skerðingar annars vegar og umhverfis og viðhorfa hins vegar sem hindra fulla og árangursríka samfélagsþátttöku þess til jafns við aðra,

JS greiddi framlög vegna um 1600 einstaklinga 2024

Mat á stuðningsþörfum (SIS mat) er það kerfi sem stuðst er við hér á landi til að gæta samræmingar á mati á stuðningsþörfum

Fjármögnun þjónustunnar er bundin við fast hlutfall af útsvarsstofni og skatttekjum ríkissjóðs

Hópar sem óska eftir þjónustu sem ekki var upphaflega gert ráð fyrir í fjármögnun þjónustunnar.

Óvissa fólgin í þróun á fjölda einstaklinga sem eiga rétt að þjónustu

Kostnaður þjónustu (frh.)

Að lifa sjálfstæðu lífi og án aðgreiningar í samfélaginu.

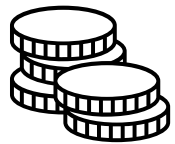
- að fatlað fólk hafi aðgang að ýmiss konar þjónustu, svo sem heimaþjónustu, búsetuþjónustu og annarri samfélagslegri stuðningsþjónustu, þar á meðal persónulegri aðstoð, sem nauðsynleg er til stuðnings lífi án aðgreiningar í samfélaginu og til að koma í veg fyrir einangrun og aðgreiningu frá samfélaginu.

452 einstaklingur sem óska eftir að lifa sjálfstæðu lífi með stuðningi

Engin takmörk í lögum um fjölda NPA samninga, en fjármögnun ríkis gerir ráð fyrir 25% framlagi vegna 172 samninga með meðalsamningsupphæð 46 m. kr.

Áætlaður árlegur rekstrarkostnaður fyrir slíka þjónustu er **11,8 ma. kr.** miðað við verðlag 2025

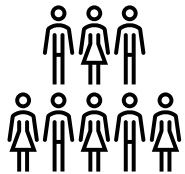
123 samningar í gildi 2024 -> **49 nýir samningar 2,3 ma. kr.**

Áætlaður árlegur viðbótarkostnaður vegna laganna getur orðið allt að 14,1 ma. kr.

Kostnaður þjónustu (frh.)

Að lifa sjálfstæðu lífi og án aðgreiningar í samfélaginu.

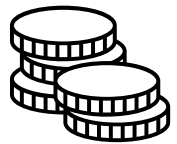
- að fatlað fólk hafi aðgang að ýmiss konar þjónustu, svo sem heimaþjónustu, búsetuþjónustu og annarri samfélagslegri stuðningsþjónustu, þar á meðal persónulegri aðstoð, sem nauðsynleg er til stuðnings lífi án aðgreiningar í samfélaginu og til að koma í veg fyrir einangrun og aðgreiningu frá samfélaginu.

Það eru um 60 einstaklingar með flóknar stuðningsþarfir

Það eru um 40 börn með fjölþættan vanda

Heildarkostnaður þjónustu við þennan hóp eru um 4 ma. kr.
Viðbótarkostnaður – 2,3 nettó kostnað

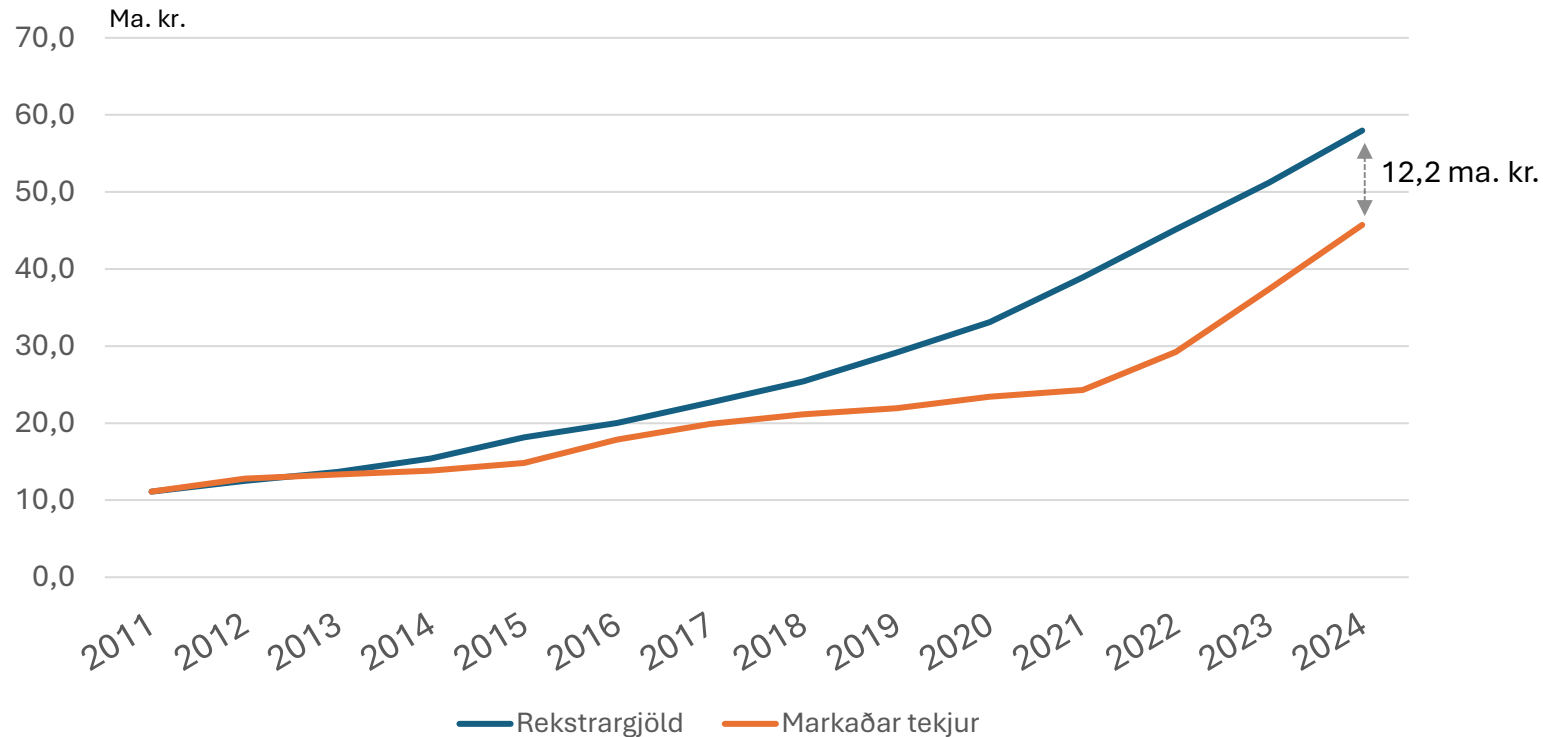

Heildarkostnaður þjónustu við þennan hóp er um 3,2 ma. kr.
Viðbótarkostnaður – 2,2 nettó kostnaður

Áætlaður umframkostnaður vegna laganna er um 4,5 ma. kr.

Fjárhagsstaða sveitarfélaga

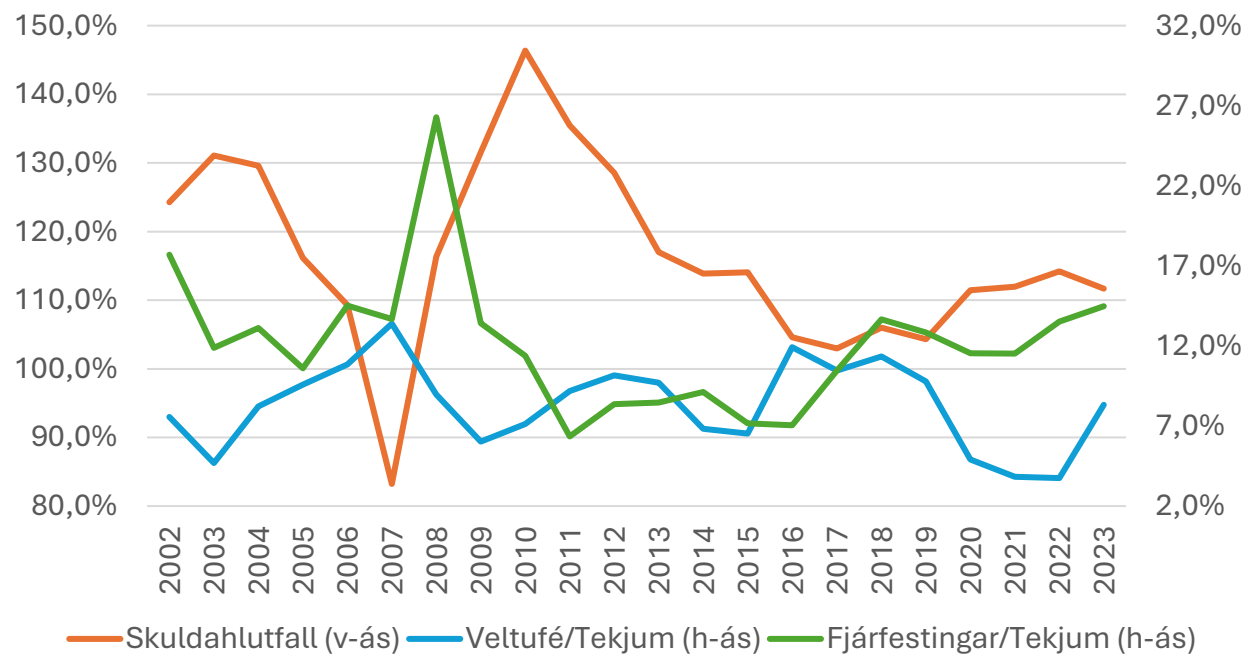
Rekstrargjöld þjónustu við fatlað fólk og markaðir tekjustofnar þjónustu í ma. kr. á verðlagi hvers árs árin 2011-2024

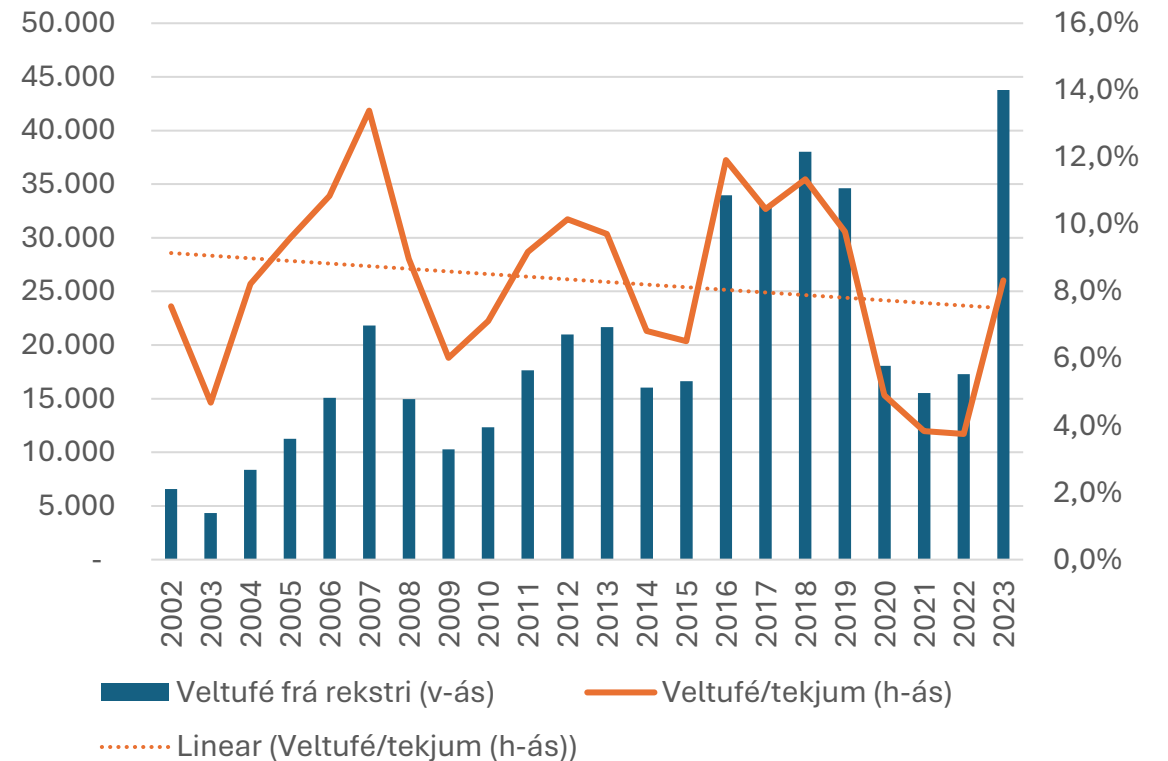
- Fram kemur í ársreikningum svf., fyrir árið 2023, voru útgjöld v. þjónustu við fatlað fólk 51,2 ma. kr.
- Markaðar tekjur á sama ári vegna þjónustunnar voru 37,4 ma. kr.
- Mismunur á útgjöldum og markaðra tekna 2023 voru 13,8 ma. kr.
- Samkomulag frá des 2023:
 - *Fjölgun notenda þjónustu frá 2011-2021.*
 - *Breyting á þjónustu á heimilum vegna aukinnar áherslu á sjálfstæða búsetu á árunum 2011-2021.*
 - *Lögfesting 15. klst. almennrar félagsþjónustu við fatlað fólk.*
 - *Aukins kostnaðar vegna NPA samninga sem þá voru í gildi.*

Fjárhagsstaða sveitarfélaga (frh.)

Samanburður á skuldahlutfalli og hlutfalli veltufjár af tekjum (A-hluta) árin 2002-2023

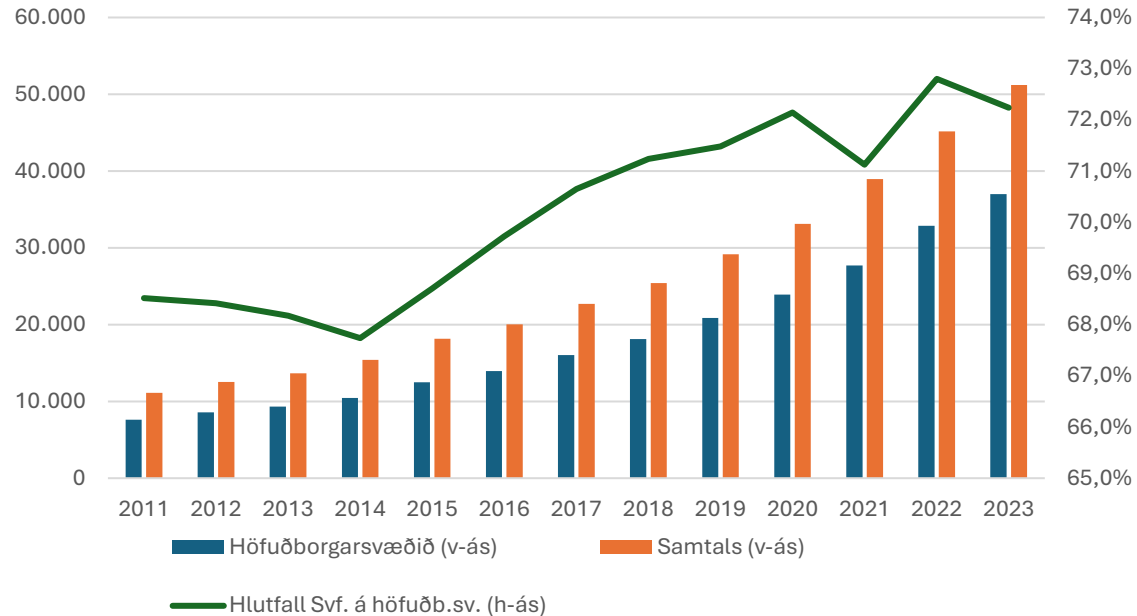

Þróun veltufjár frá rekstri

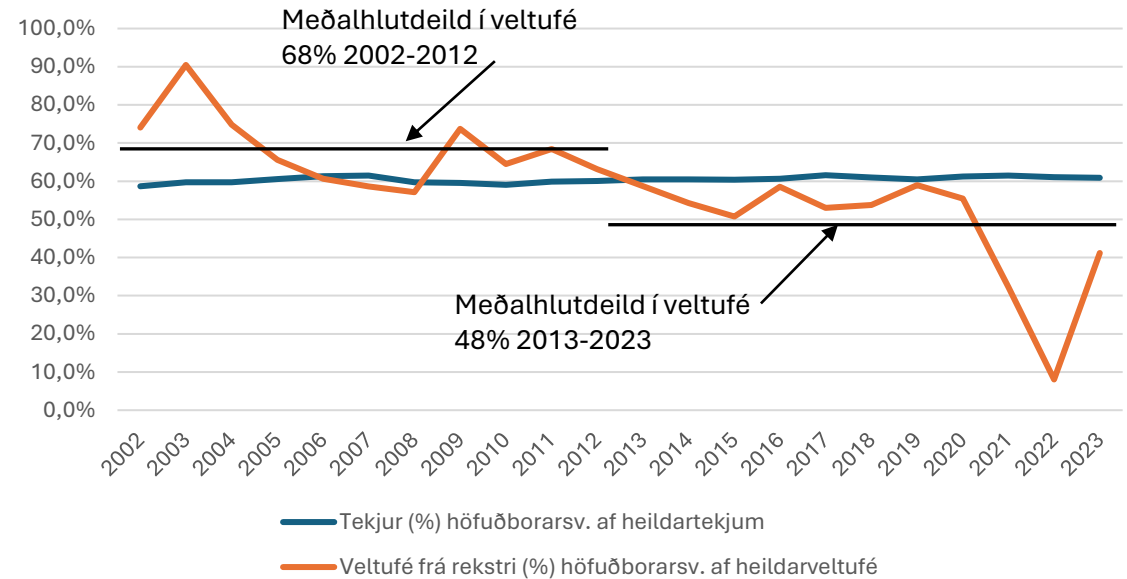
Fjárhagsstaða sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu

Útgjöld vegna þjónustu við fatlað fólk og hlutdeild svf. á höfuðborgarsvæðinu í þeim útgjöldum

- Að jafnaði voru 70% útgjalda vegna þjónustu við fatlað fólk á höfuðborgarsvæðinu
- Markaðar tekjur voru á sama tímabili 60% á höfuðborgarsvæðinu

Hlutdeild svf. á höfuðborgarsv. af heildartekjum og heildar veltufé frá rekstri

Niðurstaða

- Lögfesting samning SP um réttindi fatlaðs fólks styrkir rétt fatlaðs fólks.
- Óvissa gætir um þróun á fjölda einstaklinga sem eiga rétt á þjónustu frá sveitarfélögum til framtíðar.
- Skyldur og kröfur svf. um uppbygging þjónustu hafa tekið mið af SRFF.
- Fjármögnun þjónustunnar hefur ekki tekið mið af þeim skyldum sem birtist í muni á mörkuðum tekjum og rekstrargjöldum
- Lögfestingin kallar á aukna fjármuni frá hinu opinbera til þess að mæta markmiðsákvæðum laganna.
- Biðlisti eftir sértækri búsetuþjónustu
 - Rúmlega 400 einstaklingar hafa sótt um slíka þjónustu.
 - **Áætlaður kostnaður er um 11,8 ma. kr. á ári.**
- NPA
 - **Áætlaður viðbótar kostnaður er um 2,3 ma. kr. á ári.**
- Fjölpættur vandi
 - Þjónusta við börn og fullorðna með fjölpættan vanda kallar á mannaflspunga þjónustu.
 - **Áætlaður kostnaður er um 4,5 ma. kr. á ári.**

Áætlaður viðbótarkostnaður vegna laganna getur orðið allt að 14,1-18,6 ma. kr. á ári

Eilífðarvél í stöðugri þróun

